

Residus i dialectes

CARME PLAZA ARQUÉ

Ja fa dies que els diaris i les boques dels ciutadans van plens d'una qüestió polèmica, el pla de residus. És un fet innegable que, a hores d'ara, el pla ja ha esdevingut una qüestió nacional. Per tant, com que un dels trets distintius de la nostra personalitat nacional és la llengua (hi ha qui hi afegiria el paladar), ja comença a ser hora que plantejem el famós pla en termes lingüístics. En una època curulla de sofismes i fal·làcies, qui sap si l'entrellat d'aquest difícil problema no es podria aclarir mitjançant la llengua —que tots més o menys coneixem— i no pas a partir dels estudis geològics —que no coneixem perquè sospitem que no s'han fet—. Esperem, a partir d'aquest nou enfocament, proporcionar a la nostra classe governant una eina de reflexió a l'hora de replantejar-lo.

Quan sentim dir que les localitzacions contemplades pel pla són arbitràries, ens equivoquem de mig a mig: la Conca de Barberà, des del punt de vista de la dialectologia espacial és un àrea lateral, moribunda o residual. Qui parli d'arbitrarietat és que no sap lingüística: quin lloc hi pot haver més idoni que un àrea

residual per acollir un abocador de residus!

El lloc escollit a la Conca es diu Forès. Tot i que molta gent no n'havia sentit parlar, els historiadors saben que és el primer poble de la Conca citat en els documents medievals, ja l'any 1038. La seva elecció és tot un símbol i, sobretot, una lliçó d'història.

Aquest fet no tindria gaire importància si no sabéssim que la principal causa per la qual resulta una localització discutible no és la geològica ni la morfològica sinó l'etimològica. Forès deriva de *forest* (de la mateixa arrel que el topònim francès *Foréz*, regió en la qual, sense èxit, ja fa anys que volen situar un abocador). Coromines (DEC-LC) apunta que tant pot procedir del llatí tardà com del germànic (segurament, a hores d'ara, es decantaria per aquest segon a causa dels recents reportatges sobre abocadors alemanys). El significat del mot és *bosc*, tot i que (seguint Coromines) en occità antic volia dir *veï-*

nat en un despoblat. Això és exactament Forès. N'hi ha per treure's el barret quan veiem el grau d'erudició assolit pels redactors del pla, no els calien estudis tècnics, amb el nom ja els ha bastat.

Encara hi ha més coses. El topònim Forès normalment apareix escrit amb *e* oberta, que és la grafia emprada al DCVB. Tanmateix el timbre de la *e* ha estat un tema preocupant per als estudiosos de la toponímia. El doctor Moreu-Rey assegura que ha sentit gent de la Conca que la pronuncien tancada mentre jo m'encaparro a dir que els meus informadors la pronuncien amb timbre obert. Segurament és ell qui té raó però la veritable demostració només podrà venir del pla de residus. Haurem d'escoltar, i gravar amb el magnetòfon, els crits de la gent del poble per veure si ho podem aclarir. Les manifestacions populars, tan eficaces socialment, ho són també lingüísticament, resulten fins i tot agents normalitzadors.

Una altra variant fonètica: l'honorable conseller Molins, sempre tan progressiu, pronuncia Forès amb *o* àtona. L'honorable conseller —que no és de la Conca— parla una modalitat dialectal, el neoxava, una de les característiques del qual és la pronunciació de les vocals àtones a la castellana, sobretot en els cognoms (*Molins* per *Mulins*).

Els arguments sobre les localitzacions del pla se'n van en orris davant dels fets lingüístics. Com podem posar un abocador en un lloc l'etimologia i la pronúncia del qual són problemàtiques? De moment hem de ser prudents. Retirem el pla, estudiem el nom i després parlem-ne.

Les concentracions i les interpellacions parlamentàries estan resultant tota una lliçó de dialectologia i de sociolingüística. Els estudiants de filologia farien bé d'anar a classes pràctiques. Els recomanem una visita al Parlament en un dia de discussió del pla:

Si els futurs dialectòlegs observen els fets des del carrer, reconeixeran una varietat dialectal —en vies d'extinció com la mateixa Conca— anomenada xipella, que és un sots-dialecte de transició entre el català oriental i l'occidental. Podran estudiar la seva principal característica fonètica, la pronunciació i de les *es* àtones finals. Així, sentiran mots com *pobli* (poble), *respecti* (respecte), *terris* (terres). La prova que aquesta pronúncia està en regressió és que algunes paraules ja estan en desús, com, per exemple, *Gomis*.

Si aconseguen passar la barrera dels mossos d'esquadra (de passada recordem que el seu fundador, nascut a l'Alt Camp, provenia de Sarraí, poble de la Conca) podran escoltar les sempre il·lustres i il·lustratives veus dels parlamentaris. A més d'observar la vitalitat del sociolecte polític en la creació de neologismes com *tema o implementar*, sentiran els demostratius *este i aqeste* dels seus parlamentaris

més meridionals. Per poc aventsats que estiguin en qüestions de dialectologia s'adonaran que la major part de crítiques al pla es fan en dialectes occidentals. Sembla com si hi hagués una relació de solidaritat entre les zones de Catalunya marginades i les àrees dialectals aïllades.

A més de les qüestions fonètiques, els discursos del Parlament també han esdevingut uns bons exemples de retòrica i de sociolingüística. Per exemple, mentre fa goig sentir un diputat de l'Anoia que amaneix les seves cartesianes interpellacions amb dites populars i girs propis de la parla col·loquial (cosa gens freqüent a la classe política), quedem bocabadats davant l'erudició dels diputats de la majoria. Aquests il·lustren els seus arguments amb llargues cites, les quals, a fi que resultin més sàvies i versemblants, estan fetes en castellà.

Alguna cosa s'haurà tret d'aquest malson que estan vivint algunes comarques catalanes: s'ha contribuït eficaçment a una difusió dels coneixements dialectals. A partir d'ara tothom ja sap que la Conca és socialment i lingüística una zona residual.

Carme Plaza Arqué és membre del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà